

Jahyllıga garşıy göreşen din – jahyllıgyň elinde...

Category: Filosofiýa, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Jahyllıga garşıy göreşen din – jahyllıgyň elinde... JAHYLLYGA GARŞY GÖREŞEN DIN – JAHYLLYGYŇ ELINDE...

Bilmedigiňi bilmek biziň medeniýetimizde bir mertebedir. Könekiler muna "jehli-basit" diýipdirler. Ýagny, bilmezligiň iň zyýansyz görnüşi manysynda. Şol sanda öwrenmek, bilmek mümkünçiliği hemişe bar, ýöne adam bilmeýän zadyny bilse – oña ýetesi zat ýok.

Birem "jehli-mürekkep" diýilyäni bar, dinleriňem ünsi çekýän zady – jahyllıyk hem bilmeýän, hem bilmeýänini bilmeýän, ýagny iki taraply jahyllıyk.

Emma ondan has beteri-de bar: "jehli-mika:p" diýilyär. Ýagny, hem bilenok, hem bilyänsireýär. Bular ýalylara duş gelseňiz, ýanynda durujy bolmaň! Çünkü, jahyllıgyň hemme görnüşi akmaklykdyr. Möwlananyň hem hekaýat edişi ýaly:

"Isa akmakdan nädip gaçan bolsa, senem şeýdip gaç. Akmak bilen söhbet – nije bihuda ganlar dökdi. Howa suwy kem-kemden sorup alýar-a, akmak-da diniňizi şeýdip ogurlaýar."

Elbetde, adamzadyň problemasy diňe dini ugurda däl, jahyllar her meselede gepini gögertjek bolup ber-başagaý.

• AKYL TUTULMASY

"Ýa lal otur, ýa dür saçgyl!" sözi hakykata ýetirýän güýçli syzyş ahlagy-da diýip boljak bir çemeleşmäniň görkezijisidir.

Bilýänini bilýändigine garamazdan, dowamly täzelenme zerurlygyny duýmak bolsa, ýokary medeniýetiň hökmany şertidir. Täze çykan "**Akyl tutulmasý**" kitabymyň arka sahabynda "Akyl näme üçin tutulýar? Başga akyllar bilen alyş-berişi kesýändigi üçin" diýip ýazypdym. Galyberse-de, siwilizasiýalaryň özeninde dürli-dürlı akyllar bilen alyş-beriş bar, pikirler kesişip durmapy, goý, hakykatyň ýyldyrymy döresin. Filosofiýa hem, bilemem, sungat hem, tehnologiýa-da garşylyklaýyn kesişmeleriň miwesidir. Akylly-başly adam muny görer, emma ýaşap ýören geografiýamyzda munuň şu gözden görülmeyändihi aky kat.

• **JAHYLLYGYŇ JEMI**

Gün yrman bolýan zatlara beýle-de bir zat bormy diýmäliň. Dini wagyzlar henek mysaly! Din-syýasat, din-sungat, din-ylym, din-saglyk halkasynda işleýänler bolsa "jehli-mürekkep" we "jehli mika:p" üçin tapylgysyz mysallary berýär: "Näme üçin maska (örtük) dakýarys, bu ölümىň hakdygyna päsgel berenokmy?" diýen biri gerekmi ýa-da "Aýasofýa açyldy, oña ýanaşyk but-dikilgi daş bar, ony haçan ýykyp aýraryl?" diýen?

Ylym bilen subut edilen meselelerde-de "bu dini häsiýetli däl" diýen bolgusyz fetwalara jemgyýet halys öwrenişip gitdi. Ya bolmasa, gara güýje baýrynýan hyruç bilen zorluk-zuluma garşy göreşmegin şertnamasyny ret edenlere näme diýip näme aýdarsyň? Tañry edasy bilen öňüne gelen ylahyýet professoryny tekfir edenlerden ýaňa ýoldan geçer ýaly bolanok.

"Halk gymmatlygyna ýat bolan alymlaryň deregne jahyllary saýlaryn" diýlip, jahyllagyň "artykmaçlygynyň" (!) mazamlansynda şaýat boldy Türkiye. Özem muny ýokary okuň jaýynyň mugallymyndan.

• **JAHYLLYGYŇ ÖLÇEGSIZLIGI OT KIMINDIR**

Bularyň barsy şemal mysaly. Şemalyň nähili gaý-tupana öwrülişini şol sözüň eýeleriniň özem çaklap bilyän däldir. Kürsüde oturanyň biri "jinsi balak geýyän zenan dowzahydyr" diýse, köçede selpäp ýören jahylyň biri bu sözden özüne many çykarar.

Ez-jümle, jahyllıga bir gapy açylangoň, bilimiň-bilginiň gymmaty gaçar. Könekiler gepedüşmezleri görende "bir Molla Kasym lazım" diýer ekenler. Kasymyň öňünden geçmeli, soň Ýunus orta çyksyn. Ýöne häzir Molla Kasymy-da gysymyna sygdyrýanlar bar. Assimilizaziýa dönen jahyllık öz toslan taryhyna-dinine- "Täze Türkiýesine" ynanýan, köklerinden gopan, başga medeniýetlere çokunjak derejede aňk bolýan täze millet döretdi diýen ýaly.

Aýşe SUJU.

"SÖZCÜ" gazeti, 17.09.2020 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW.